

Je pôsobenie zhubných kultov a siekt problémom na školách?

Mgr. Ivana Škodová, metodička KPPP Banská Bystrica

Mgr. Zuzana Škodová, psychologička

Prečo je dôležité venovať sa téme zhubné kulty a sekty?

V bežnom živote sa často stretávame s pozvánkami na rôzne prednášky alebo stretnutia s duchovným podtextom. Na tom by nebolo nič zvláštne. To, čo nás však na takýchto ponukách niekedy zaráža, je miesto konania týchto akcií. V mnohých prípadoch sú to priestory škôl. Môžeme sa takto dozvedieť, že na pôde obchodnej akadémie sa pravidelne na svojich "meditáciách" stretávali prívrženci Sahaja jogy, na učilišti sa konajú kurzy "liečebnej" metódy Reiki, v škole sa organizoval koncert "duchovnej" hudby Šri Chinmoya. Odborní pracovníci Krajskej pedagogicko-psychologickej poradne v Banskej Bystrici (KPPP) sa stretli pri návštevách škôl s tým, že profesor gymnázia pozval v rámci vyučovania na besedu o rôznych náboženstvách člena Bahá'í, profesorka presviedčala svoje študentky, aby vstúpili do náboženského spoločenstva Manna, občianske združenie zamerané na humanitu robilo na jednom z internátov mimoškolské relaxačné aktivity so súhlasom riaditeľstva, ale vedenie školy nedokázalo presne špecifikovať o aké aktivity ide. Podľa nášho názoru tieto skúsenosti ilustrujú fakt, že už nejde len o akademickú otázku slobody šírenia informácií a slobody vierovyznania. Ide o riešenie aktuálneho problému ochrany našich študentov priamo v školách pred deštruktívnymi a šarlatánskymi skupinami – čím bližšie sa vyskytujú, tým viac ich ohrozujú. Navyše, tým, že im umožníme pôsobenie na pôde školy, vzbudzujeme dojem ich serióznosti.

Poznáme dôsledky pôsobenia zhubných kultov a siekt?

V roku 1996 realizovali pracovníci KPPP prieskum na stredných školách všetkých typov škôl v Banskej Bystrici. Podľa výsledkov reprezentatívnej vzorky 906 študentov 42% z nich uvádza, že mladí ľudia v ich okolí prichádzajú do styku s takýmito sektami a zhubnými kultami. Ďalej bolo zistené, že študenti nie sú informovaní o základných znakoch zhubných kultov a siekt. Zo zvedavosti sa náborových stretnutí zúčastňujú a neuvedomujú si nebezpečie, ktoré im hrozí vznikom závislosti na sekte. Výskumy Výboru pre psychiatriu a náboženstvo v USA pritom uvádzajú, že väčšina členov vstupuje do siekt vo veku 17-21 rokov a najčastejším dôvodom je obyčajná zvedavosť. Študenti sú teda najohrozenejšou skupinou. Neuvedomujú si, že môže byť ohrozené ich zdravie aj život – v rokoch 1969-1998 bolo spáchaných v celom svete 1286 hromadných samovrážd príslušníkov siekt. Posledná tragédia v roku 1999 v Ugande je alarmujúca – odhad 900 hromadne upálených obetí zmanipulovaných sektou. Napriek tomu, že sa u nás zatiaľ takáto tragédia neudiala nie je tu dôvod na to, aby sme v tejto oblasti nič nerobili a čakali kým bude neskoro. Sekty nepoznajú hranice. Deštruktívne spoločenstvá sa u nás často nenáležite registrujú ako občianske združenia a "legalizujú" tým svoje pôsobenie a poskytujú nám tak ďalšie zdanie hodnovernosti. V SR pôsobí minimálne 15 až 40 takýchto zhubných skupín. Podľa najnovších výskumov má členstvo v sekte dlhodobé dôsledky pre fyzické aj psychické zdravie bývalých členov siekt – 30% ex-členov má po opustení sekty vážne psychické problémy – depresie, strach, nespavosť. Ich návrat do normálneho života tzv. resocializácia trvá 3-18 mesiacov. Práve pre uvedené dôvody si myslíme, že je dôležité ve-

novat' sa v rámci primárnej prevencie na školách téme zhubné kulty a sekty a zvažovať ich prístup do škôl.

Podľa čoho spoznáme deštruktívne sekty?

Deštruktívne zhubné kulty a sekty sa odlišujú od normálnych spoločenstiev typickými znakmi, ktoré sa však nemusia vyskytovať vo všetkých deštruktívnych skupinách súčasne:

1. vodca alebo skupinové vedenie sekty má absolútnu moc, vyžaduje sa úplná vernosť, oddanosť a poslušnosť;
2. sekta hlása, že je tá jediná pravá a vyvolená skupina ľudí schopná vyriešiť všetky problémy a spasit' celý svet;
3. učenie sekty je považované za jediné, výlučné a neomylnú pravdu o ktorej sa nesmie pochybovať, často je v nej predpovedaná apokalypsa a členovia ju musia šíriť;
4. sekta má určené presné pravidlá pre život svojich členov, ktoré musia všetci dodržiavať inak sú sankcionovaní;
5. sekta je pevne uzavretá skupina, ktorá sa cíti byť prenasledovaná a všetkých, ktorí jej učenie naprijmajú považuje za nepriateľov tak isto ako svojich bývalých členov, ktorých prísne zavrhuje;
6. pri získavaní nových členov sa využíva psychická manipulácia a sľuby o vyriešení akýchkoľvek problémov.

Čo je to psychická manipulácia?

Cieľom manipulatívneho správania zhubných kultov a siekt je rozklad pôvodnej identity človeka a jej nahradenie tzv. kultovou identitou. Človek sa má stať absolútne poslušným a psychicky závislým členom sekty.

Je nevyhnutné si uvedomiť, že nikto z nás nie je voči psychickej manipulácii imúnny. Najčastejšie jej podliehajú ľudia v psychickej alebo zdravotnej kríze, kedy sa ťažko vyrovnávajú so záťažovou situáciou alebo osobným problémom.

Psychickou manipuláciou sa v deštruktívnych skupinách postupne, cielene a systematicky ovplyvňuje správanie, myslenie aj cítenie bez toho, aby si to človek uvedomoval.

Ako rozlíšime manipulovanie správania?

Predovšetkým zmenou reálneho prostredia v ktorom človek žije – zmena stravovania, obliekania, denného režimu, spánkového režimu so spánkovým deficitom, pridelením kultového mena, odporúčaním odísť z rodiny a žiť v komunite sekty. Neustále sa vyžaduje práca pre sekту – šírenie jej ideológie napríklad návštevami po domoch, získavanie nových členov organizovaním náborárskych podujatí, zvyšovanie finančných prostriedkov sekty predajom literatúry a zbierkami.

Ako rozlíšime manipulovanie myslenia?

Predovšetkým ovplyvnením jazyka a reči človeka, ktoré sú prostriedkom jeho myslenia – dogma je vyjadrovaná jednoduchými frázami a slovnými novotvarmi, opakujú sa stále tie isté informácie a postupne sa zvyšujú ich "dávky". Vyžaduje sa, aby člen čítal len odporúčanú literatúru, listy vodcov a časopisy, ktorými sa šíri ideológia. Spoločné sústredené modlitby, meditácie, spev, rytmizované skandovanie, monotónna prednáška, opakovanie mantry "vyradujú" kritické myslenie a človek podvedome prijíma predkladané frázy a tvrdenia. Cieľom je postupné dôkladné zvládnutie ideológie či už náboženskej, politickej alebo akejkoľvek inej a osvojenie si nového kultového spôsobu myslenia.

Ako rozlíšime manipulovanie emócií?

Pri získavaní nových členov je zneužívaný "love bombing" tj. bombardovanie láskou, kedy je človek neznámymi ľuďmi bez výhrad priateľsky prijímaný, je mu prejavovaná láska, porozumenie a úcta. Takáto láska však nie je nezištná ale presne zacielená na vzbudenie pozitívnych citov ku sekte. Taktiež "fliry fishing" alebo nábor flirtovaním znamená v niektorých sektách zneužívanie vzťahov a sympatií medzi mužmi a ženami dokonca až po ponuku sexuálneho kontaktu. Najčastejšie používanými prostriedkami na manipuláciu citov je vzbudzovanie pocitov viny a strachu. V členoch je vyvolávaný strach z vonkajšieho nepriateľa, pričom nepriateľmi sú všetci mimo skupiny a jedine sekta ochráni človeka pred zatratením a predpovedanou apokalypsou. Poslušnosť a oddanosť je odmeňovaná pozornosťou vedúcich, pochvalou, uznaním a postupom na rebríčku sekty. Neuposlušnosť príkazu, kritizovanie a nedostatok práce pre sektu sa dôsledne trestá mlčaním, zosmiešňovaním, obviňovaním z nepriateľstva a sociálnou izoláciou. Samozrejme nie všetky sekty pri psychickej manipulácii využívajú presne uvedené spôsoby správania. Všetky ale nakoniec dospejú k tomu istému cieľu: získať novú obeť, ďalšie peniaze a posilnenie svojho vplyvu a rozšírenie moci.

Ako môžeme pomôcť sami sebe aj študentom?

Treba si uvedomiť, že sekty ovplyvňujú najprv správanie človeka až potom jeho vieru a, že 50% členov sa dostalo do sekty zo zvedavosti. Vychádzajúc z tohoto poznania, musíme najprv skúmať čo daná skupina robí a ako vystupuje na verejnosti a nie to, akú ideológiu vyznáva a šíri.

Platí preto táto hlavná zásada:

Pri akejkoľvek neistote, či ide o podozrivú skupinu, podujatie zhubnej sekty alebo jej náborára ovládnite svoju zvedavosť a nedajte sa s ním do reči, neberte letáky, nechodte na žiadne lákavé podujatie, nepustíte ich do školy.

Totížto hranica medzi vašim rozumovým predsavzatím nepodľahnúť sekte a citovým prežitím "bezvýhradnej lásky", spoločnej meditácie, sugestívnosti prednášateľa je veľmi krehká. Prekročíte ju ani nebudete vedieť ako a kedy. Majte stále na pamäti, že nikto nie je voči psychickej manipulácii odolný.

Pri ochrane seba samých aj vašich študentov môžete využiť tieto odporúčania:

Pýtajte sa na všetky nasledujúce nepríjemné otázky kohokoľvek, kto vás kontaktuje a ponúka atraktívnu akciu pre školu, propagáciu cez plagáty, žiada prenájom priestorov, alebo vás priamo pozýva na nejaké stretnutie:

1. Usilujú sa členovia o posilnenie rodinných a priateľských vzťahov mimo skupiny? Nežiadajú opustiť rodinu, presťahovať sa do spoločného bytu, domu alebo farmy? Neobmedzujú súkromie človeka? Umožnia členovi navštíviť koho chce, kedy chce?
2. Podporujú samostatné rozmyšľanie, vlastné názory a individualitu človeka? Čo sa stane, keď povie svoj názor?
3. Môžu členovia klásť nepríjemné otázky týkajúce sa ich učenia bez rizika, že sa vystavia zosmiešneniu, potrestaniu?
4. Pestuje skupina vzťahy so širšou spoločnosťou iných ľudí, cirkví, organizácií, ako je daná sekta?
5. Čo sa očakáva od toho, kto do spoločenstva vstupuje? Nemusí odovzdať svoj majetok, alebo časť zárobku skupine? Nežiadajú zmeniť zamestnanie? Nenútiť člena predávať výrobky a utržené peniaze odovzdať? Nemusí pre-

svieďčať ďalších ľudí, aby do skupiny vstúpili tiež? Nežiadajú zmeniť režim dňa, odev, účes, meno, stravovacie návyky, spánok?

6. Aký má táto skupina vzťah k svojim bývalým členom? Neobmedzuje styk a stretávanie sa s nimi? Neodvrhla ich ako najväčších nepriateľov? Nesnaží sa získať ich nasilu späť?
7. Požiadajte človeka, ktorý vás pozýva na stretnutie, aby vám vymenoval aspoň tri veci, ktoré sa mu na vedúcom a na skupine nepáčia. Pokiaľ bude tvrdiť, že všetko je vynikajúce a dobré, pravdepodobne máte do činenia so zmanipulovaným človekom neschopným kritického a objektívneho pohľadu. Skupina, ktorú propaguje, pravdepodobne ľudí manipuluje.
8. Nedávajte svoje telefónne číslo, adresu ani žiadne súkromné informácie pokiaľ si nezistíte niečo o človeku, ktorý vás na podujatie pozýva (aj keď je vám sympatický).
9. Zistíte si informácie o vedúcom skupiny. Pokiaľ má problematickú minulosť, alebo robí veci v rozpore s hlásajúcou dogmou, nejde asi o serióznú organizáciu.
10. Prečítajte si niektorú z kníh o zhubných sektách – ten, kto je informovaný nie je tak ľahko ovplyvniteľný.

S. Zweig: Léčení duchem; Steven Hassan: Jak čelit psychické manipulaci zhubných kultů; David Barrett: Sekty, kulty, alternativní náboženství; K. Porterfieldová: O sektách; Pri zisťovaní informácií sa nedajte odbiť neurčitými a všeobecnými odpoveďami. Trvajte na presných odpovediach, pozorne ich sledujte a vyjadrite svoje pochybnosti pri neurčitom vyjadrení alebo prichytení pri tvrdení nepravdy.

Samozrejme sa môže stať, že napriek opatrnosti sa ocitnete na nejakom stretnutí o ktorom ste namali dostatok informácií, alebo ste neovládli svoju zvedavosť.

Pokiaľ máte akékoľvek pochybnosti, pýtajte sa ihneď verejne nahlas na všetky uvedené otázky a nenechajte sa umlčať. Protestujte a sebavedome odíďte, keď sa nedočkáte okamžite odpovede a budú vám sľubovať, že sa všetko dozviete neskôr, alebo vás budú dokonca zosmiešňovať. Možno spolu s vami naberú odvahu aj ďalší a odídu tiež. Seriózna skupina znesie akúkoľvek kritiku a je schopná argumentovať a priznať chybu.

Sme zástancami slobody vyznania a šírenia informácií, ale aj tolerancia má svoje hranice. Zhubné kulty a sekty svojim deštruktívnym pôsobením však oberajú človeka o slobodu rozhodovania a myslenia bez toho, aby si to on uvedomoval. To je podľa nášho názoru morálne neprípustné.

Premyslite si preto dôkladne akých ľudí pustíte do školy. Mohlo by sa stať, že budete z nevedomosti propagovať deštruktívnu skupinu a nepriamo zvyšovať jej dôveryhodnosť v očiach študentov aj širokej verejnosti.